

Oponentský posudek na magisterskou práci L. M. Hanzelkové: Helénistický synkretismus s přihledem k egyptskému kultu. HTF UK Praha 2006, 90 + 3 str.

Zvolené téma je náročné a Hanzelková ho v rámci svých možností zvládla dobře. Její styl výkladu je mnohdy příliš narativní, ale to není na škodu, protože se v něm objevují záblesky zcela originálního a vlastního přístupu při interpretaci pramenů i sekundární literatury. Pokud jsem měl některé zde rozebírané materiály při ruce, zkusmo jsem si zkontroloval citovaná místa a všechno bylo v pořádku. Autorka v heuristické fázi sice nevyčerpala všechny u nás dostupné materiály, ale jinak je doplňovala internetovými a jinými svědomitě citovanými zdroji. Jinak to v našem prostředí ani nejde. Navíc se u nás helénismem nezabývalo příliš mnoho badatelů a ty nejdůležitější Hanzelková zná a hojně cituje (starý Salač, potom Vidman, Dostálová a Hošek). Hanzelková vychází především z českých překladů antických pramenů včetně velmi užitečné antologie *Obrázky z řeckého života*, která je dnes téměř zapomenuta, ale byla v Antické knihovně stranického nakladatelství Svoboda (vyšla za normalizace 1983) jedním z největších edičních počinů.

Celá práce je vlastně o synkretismu s řadou konkrétních ukázek mýtů, kultovních dramát a od nich se odvíjejících kultovních činností rituálních (Hanzelková vůbec nerozlišuje mezi magií a rituálem) a verbálních (Hanzelková nerozlišuje příliš mezi modlitbou a hymnem, resp. chvalo zpěvem). Pasáž o oneirokritice (zjeveních, vidinách a snech, s. 25 – 27) mohla být delší, ale je dobře, že se tu objevuje, protože k religionistickému pohledu nesporně patří. Také pasáž o službě kultovním sochám mohla být obsažnější.

V „historickém rámování“ vztahů mezi antickým Řeckem a Egyptem je Hanzelková opatrná, popisuje kulturní a náboženský impakt jenom všeobecně, i když egyptský vliv byl nepochybně silnější. Podle mého mínění z důvodu, že egyptský panteon a náboženství byly na rozdíl od řeckého „žitě“ několik tisíciletí.

Jádro práce tvoří rozbor mýtů, tradice a ohlasů tří kultů, které Řeky fascinovaly, totiž kultu Sarapidova, Ísidina a Osiridova (od s. 98). Objevují se zde momenty eschatologické, které Řekové nepoznali, ale záhy si je oblíbili a zařadili i do svého kultovního kalendáře. Zde mohla Hanzelková trochu více rozebrat vlastní řecké (helénistické) modifikace ve vztahu k původním egyptským představám (od s. 45).

Synkretismus je dobře dokumentován na přenosu funkcí a tradic v božských dvojicích Ísidy a Osírída vedle Démétér a Dionýsa a tirády bohyně lásky a plodnosti (s. 57). I tato část by však mohla být obsažnější. V názvu oddílu 4.9. (s. 63 – 67) jde o aretologii, nikoliv o aretologii, protože jde o obraz Ísidy jako láskyplné a ctnostné bohyně, nikoliv o její „aretaci“, tj. zakotvení a upevnění v panteonu.

Hanzelková má v kapitole o egyptském kultu a křesťanství pěkná a originální srovnání – škoda, že jsou tak krátká. Nejsem si jist, zda srovnání s mariánským kultem (objevuje se v práci na různých místech) všude sedí, ale je rozhodně pozoruhodné. Myslím si, že Ísis nebyla „bohorodičkou“, ale spíše altruistickou záchránkyní života milovaného božstva.

V pasáži o mystériích (s. 69 – 79) smrti a nového života (zmrtvýchvstání) se samozřejmě nabízí křesťanské evangelijní „velikonoční“ mystérium vzkříšení. To má své archetypy i jinde v polyteistickém starověku, všude tam, kde jsou umírající božstva plodnosti, vracející se na svět v plné síle za pomoci milujících vlastních sester a manželek – v Mezopotámii např. Dumuzi/Tammúz, v Kanaánu Baal aj.

S teorií „egyptského spiknutí“ (s. 80 – 82) sice osobně nesouhlasím, ale budiž, je to autorčina licence. Obecná pasáž o oblibě a přínosu orientálních kultů v prostředí klasické řecké antiky je celkem povrchní a mohla být promyšlenější. Postihuje však základní vlivy správně, i když vlastně na úrovni gymnaziální učebnice.

Závěr je pěkný a instruktivní. Nevím, jaké jsou předpisy, ale chybí mi v práci cizojazyčné resumé. U svých absolventek a absolventů magisterského cyklu ho požadují. Na str. 3 je však anglický „abstract“ včetně „keywords“. Po formální stránce je práce svědomitá. Abecední seznam božstev v příloze (od s. 90) se základními informacemi bez konkrétních odkazů na stránky práce má jenom všeobecně informativní charakter. Všechna jména lze dnes dohledat v běžných českých encyklopediích.

Vážné výhrady mám však proti s. 5 – 6, kde Hanzelková za svou práci děkuje „egyptským“ (sic!) bohům“ a také počítači, který vydržel. Práci věnuje svým rodičům a „našim kočkám“ (sic!). Sice mám smysl pro studentskou recesi, ale v magisterské práci, která bude celá desetiletí archivována ve fakultní a možná i univerzitní knihovně, nemají tato zvláštní díkuvzdání co dělat a doporučoval bych jejich dodatečné odstranění. Také slovo „přihled“ v titulu práce ani ve Velkém slovníku jazyka českého není uvedeno. Lena Magdala Hanzelková jistě myslela „přihlédnutí“.

Facit: Práci doporučuji k obhajobě a k ohodnocení známkou „velmi dobře“.

Blahoslav Hruška

Praha, 5. 4. 2006

Prof. Dr. Blahoslav Hruška, DrSc.